

Aanbevelingen uit de NIS Landenstudie

De overheersende indruk bij zowel het bedrijfsleven als bij burgers is dat corruptie in Nederland toeneemt. De bescherming van de integriteit bij ondernemingen wordt in gevaar gebracht doordat er relatief weinig wetsartikelen in het strafrecht zijn met betrekking tot corruptie tussen private partijen en dat er regelgeving is die betrekking heeft op compliance maar dat deze niet is toegesneden op kleine en middelgrote ondernemingen.

Recente corruptieschandalen op verschillende overheidsniveaus en in de private sector en daarnaast een toenemende internationale druk om corruptie te bestrijden in met name de internationale handel en dienstverlening, vereisen een hernieuwde aandacht voor maatregelen om de integriteit en transparantie te versterken en corruptie te beperken. Duidelijk is dat grotere integriteit nodig is. Integriteit aan de top, dat wil zeggen het elkaar als bestuurders aanspreken op integriteit is gewenst. Dit komt dus bij het bekende “tone from the top”. Naast deze centrale boodschap uit het rapport is er de boodschap dat misstanden veilig moeten kunnen worden gemeld binnen een organisatie maar ook daarbuiten. Daarbij moet het geen verschil uitmaken of het de overheid betreft dan wel een private onderneming. Dan nog moeten de leemtes in de ‘checks and balances’, wat betreft de bevordering van integriteit en bestrijding van corruptie, worden opgevuld.

In het licht van recente bevindingen van het NIS-onderzoek wil TI Nederland werken op basis van de volgende aanbevelingen;

In het algemeen

1. De aanbevelingen van de OECD voor het inperken van corruptie moeten zo compleet mogelijk en zo spoedig mogelijk worden uitgevoerd. In het bijzonder moet Nederland een meer proactieve houding innemen wat betreft het onderzoek en de vervolging van buitenlandse overheidsdienaren wat betreft corruptie bij internationale zakelijke transacties. Bovendien moeten moedermaatschappijen verantwoordelijk worden gesteld voor activiteiten van hun dochterondernemingen. De sanctiebedragen bij buitenlandse corruptie moeten worden verhoogd.
2. De publieke en private sector en ook maatschappelijke organisaties moeten samenwerken om corruptie te verminderen en het belang van integriteit te verbeteren. Individuele gevallen van corruptie moeten centraal worden geregistreerd en worden bijgehouden om meer effectieve vervolging mogelijk te maken.
3. Ondanks positieve ontwikkelingen in het verbeteren van de integriteit en transparantie, zijn systemen om corruptie te voorkomen bij het bedrijfsleven noch bij de publieke sector wijd verbreid aanwezig. Vertegenwoordigers en leidinggevenden van alle pijlers uit de publieke sector moeten verantwoordelijk worden gemaakt voor de eigen integriteit. Het maatschappelijke middenveld moet haar inspanningen voor meer transparantie, integriteit en toerekenbaarheid vergroten.
4. Integriteit en anticorruptie worden momenteel onvoldoende expliciet besproken en maken geen deel uit van de curricula in scholen en universiteiten. Er wordt ten onrechte geen publiekscampagne gevoerd inzake de schade die veroorzaakt wordt door corruptie in Nederland. Het doel zou moeten zijn het bewustzijn van de burgers ten aanzien van de gevaren van corruptie te verhogen en duidelijk te maken welke mogelijkheden er zijn om integriteitsschendingen aan de kaak te stellen.

Het verbeteren van de integriteit in de publieke sector

5. Er zou een register moeten zijn waarin ministers en staatssecretarissen hun zakelijke en financiële belangen bekend maken. Dit register zou moeten worden gemonitord. Het handboek voor kandidaat-ministers zou moeten worden veranderd in een echte gedragscode voor de ministerraad en ook integriteitsregelingen moeten omvatten. Voormalige ministers mogen binnen twee jaar na hun ministerschap geen partnerrelatie aangaan met hun voormalige ministerie.
6. Het wetsvoorstel inzake financiering van politieke partijen heeft als doel de transparantie van politieke partijen ten aanzien van hun financiën te vergroten. Dit wetsvoorstel komt nog niet tegemoet aan de GRECO-aanbevelingen. Om belangenverstrengeling te kunnen voorkomen, moeten er ook regels komen ten aanzien van de financiën van politieke partijen op lokaal niveau.
7. Er moet een openbaar register komen van lobbyisten die actief zijn bij het parlement of de ministeries. Parlementsleden en ambtenaren moeten dossiers bijhouden van hun contacten met lobbyisten en belangengroepen in hun werkveld. Interventies door lobbyisten moeten openbaar worden gemaakt.
8. Een meer transparante benoemingsprocedure voor topambtenaren is gewenst.

Instrumenten en middelen

9. Het strafrecht moet worden gemoderniseerd om meer aandacht te kunnen schenken aan het inperken en bestraffen van corruptie in de private sector en om een effectiever vervolgingsbeleid door de politie, belastingambtenaren en het Openbaar Ministerie mogelijk te maken. De recent aangepast Bribery Act van het Verenigd Koninkrijk kan hierbij als voorbeeld dienen.
10. De personele- en financiële middelen van de recherche en justitiebeambten moeten worden uitgebreid om effectiever te kunnen optreden op het terrein van de bestrijding van fraude en corruptie. Duidelijker wettelijke voorzieningen en meer efficiëntere wettelijke procedures zouden kunnen helpen. De kwaliteit en kwantiteit van het Nederlandse Openbaar Ministerie moet in overeenstemming worden gebracht met die van hun collega's uit Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Een meer actieve samenwerking op het gebied van het tegengaan van omkoping moet binnen en buiten de EU worden nagestreefd, in het bijzonder met de VS. De binnenlandse en internationale samenwerking bij het onderzoeken en vervolgen van (internationale) gevallen van corruptie moet worden versterkt en bestaande anticorruptieverdragen moeten worden geïmplementeerd. De betrokken instanties moeten effectiever samenwerken. Om integriteitsschendingen te verminderen moet gebruik worden gemaakt van bestaande "best practices".
11. De aanwijzing van het College van procureurs-generaal met betrekking tot het onderzoek naar en de vervolging van buitenlandse corruptie moet worden aangepast zodat economische of concurrentieargumenten niet langer kunnen worden gebruikt om corrupte zakelijke transacties te rechtvaardigen.
12. Openbaar Ministerie, Rijksrecherche en de FIOD moeten gezamenlijk met de verschillende overheidslagen procedures ontwikkelen over hoe om te gaan met individuele integriteitsschendingen bij overheidsorganisaties. Er moet een effectieve controle en monitoring komen op corruptiegevallen. De private sector moet ook criminele gevallen van corruptie vastleggen op dezelfde manier als corruptiegevallen in de officiële databases van politie en justitie.

13. De 'waakhonden' zoals de media, de Nationale ombudsman en het maatschappelijk middenveld, dienen een visie op de eigen integriteit te ontwikkelen en deze in praktijk te brengen.

Het bewaken van het openbaar belang

14. De wijze waarop zaken worden toegewezen aan rechters dient transparanter te worden. Hiertoe dient een systematiek ontwikkeld te worden, die willekeurige toedeling garandeert.

15. Modernisering van de Wob is gepast, gelet op de noodzaak het publiek te kunnen informeren over onwettige activiteiten. Richtsnoeren kunnen worden ontleend aan bestaande internationale "good practices" in Europa.

16. Een beter beschermde omgeving voor (potentiele) klokkenluiders zowel in de private als in de (semi-) overheidssector moet worden veiliggesteld. De wetten inzake de bescherming van klokkenluiders moeten worden versterkt. Werknemers moeten raad en advies kunnen inwinnen als zij klokkenluider zijn. Een instantie voor klokkenluiders moet alle sectoren omvatten en moet potentiële klokkenluiders, indien nodig, in staat te stellen bestaande verplichtingen te doorbreken met betrekking tot vertrouwelijkheid en loyaliteit als onderdeel van de noodzakelijke documentatie voor hun zaak, zonder dat ze daarvoor worden bestraft.

Februari 2012